

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง : ขบวนการเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

การศึกษาเรื่อง ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ในบทที่ 2 นี้จะเป็นการทบทวนงานวิจัย และ แนวคิดทฤษฎีที่จะช่วยในการอธิบายทำความเข้าใจ ปรัชญาการเคลื่อนไหวของ กลุ่มกรีนพีซ โดยจะหยิบยก แนวคิด 2 เรื่อง ที่จะใช้ในการอธิบายปรัชญาการเคลื่อนไหวคือ แนวคิดเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เน้นแนวของ Habermas และ Gramsci ซึ่งในบทนี้จะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

- (1) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กับ ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

(1) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กับ ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสิ่งแวดล้อมได้เกิดขึ้นทั่วโลกมากมายในระยะเวลาใกล้เคียงกัน จากการศึกษาพอจะสรุปได้ดังนี้

Pe. Sinha (1998:1-14) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมไว้หลายแง่มุม ซึ่งผู้ศึกษาขอแบ่งออกเป็นยุคๆดังนี้

- ยุคเริ่มต้น ช่วงศตวรรษที่ 17 การพัฒนาทางการเกษตร การเพาะปลูก การกระจายพื้นที่ทางการเกษตร ทำให้เกิดการทำลายป่าไม้ เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของคนที่ต้องการพัฒนาให้มีความเป็นอารยะ ซึ่งเริ่มมีการเอาเทคโนโลยีต่างๆเข้ามาใช้ ธรรมชาติเกิดความไม่สมดุลย์เพราะว่ามนุษย์ได้ทำการเอาเปรียบธรรมชาติ บวกกับ มีการล่าอาณานิคม การเติบโต และความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมีมากขึ้น มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ผู้ตกเป็นเมืองขึ้นจึงถูกล่าทางวัฒนธรรมและ ทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งการขยายดินแดนของมนุษย์ในช่วงศตวรรษที่ 18 ทรัพยากรต่างๆถูกนำมาใช้ในการปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติเทคโนโลยี ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่น การทำลายป่า และ ระบบการเพาะปลูกก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย อย่างไรก็ตามมีการยอมรับว่า การทำลายธรรมชาติเกิดขึ้นพร้อมกับกลุ่มอนุรักษ์ที่ออกมาเคลื่อนไหว ซึ่งกลุ่มนักเคลื่อนไหวและอนุรักษ์นี้เป็นแรงผลักดันให้ประเทศต่างๆหันมาสนใจเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายด้วย

- ยุคนายทุนชอบทำลาย ช่วงศตวรรษที่ 19 หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและ การปฏิวัติทางเทคโนโลยีระบบเกษตรต่างๆ ได้ถูกเชื่อมโยงกับทุนนิยมและการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้มีการดึงทรัพยากรต่างๆมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย เพราะ การพัฒนาต่างๆมีส่วนมาจาก ระบบทุนนิยมโลก ซึ่งเกี่ยวข้องกับ รัฐ และตัวแทนจำหน่าย ความมีอำนาจของวัฒนธรรมเชิงเดียว ความรุนแรงของความไม่ยุติธรรมในท้องถิ่น ซึ่งขัดกับรูปแบบความหลากหลายในท้องถิ่นเป็นต้น ทำให้เกิดขบวนการต่างๆที่ออกมาต่อต้านการทำลายระบบนิเวศน์ และสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

- ยุคเติบโต ช่วง ศตวรรษที่ 20 ถึงปัจจุบัน เทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามาก และมีการนำทรัพยากรมาใช้มาก การเคลื่อนไหวของขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แสดงให้เห็นถึงระบบลำดับขั้นและชนชั้นกลาง ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการควบคุม ซึ่งคำพูดของผู้สนใจนายทุน กับการเคลื่อนไหวมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ เกิดความห่วงใยธรรมชาติจากประเทศชั้นนำต่างๆ ในช่วงปี 1970 ประเด็นสิ่งแวดล้อมถูกกล่าวถึงอย่างมาก มีการก่อตั้งสมาคมต่างๆเพื่อสิ่งแวดล้อม มีการวางนโยบายสิ่งแวดล้อมต่างๆควบคู่ไปกับการพัฒนา ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ได้รับความสนใจหลายๆเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดิน , น้ำ , แร่ธาตุ , มหาสมุทร ฯลฯ นำไปสู่การมองธรรมชาติว่ามีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่นเรื่อง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง ถึง สิ่งธรรมชาติสร้าง หรือ ระหว่างความยากจน และ ความเสื่อมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวโน้มการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับความสำคัญมากขึ้น เพราะเมื่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมจะส่งผลถึงคนอื่นๆและจะต้องมีการทำงานเพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะในประเทศที่มีการพัฒนาแล้วและคนร่ำรวย อย่างไรก็ตามในโลกของการค้า บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและการพัฒนามีแนวโน้มจะต้องมีการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของประชาชน รวมถึงในระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีการรวมศูนย์ เช่น บทบาทของสิ่งแวดล้อมมีเพิ่มขึ้น เรื่องสิ่งแวดล้อมก็จะถูกนำมาพิจารณา ซึ่งทำให้เกิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆมากมาย และ กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศของประเทศที่ลงนามเป็นต้น

ส่วนขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้น จากการศึกษาของประภาส ปิ่นตกแต่ง (2541) พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่เกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมมีหลายช่วง ซึ่งผู้ศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคเริ่มต้น ช่วงปี 2521 ถือเป็นจุดเริ่มในการเคลื่อนไหวประเด็นสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐธรรมนูญในประเทศไทยเปิดโอกาสให้เกิด การเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมต่างๆมากขึ้น มีกลุ่ม NGO ,องค์กรนักศึกษา , สหภาพแรงงานต่างๆออกมาเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิ

มนุษยชนมากขึ้น รวมถึงประเด็นสิ่งแวดล้อมและราคาพืชผล ช่วงปลายพลเอกเปรม เป็นนายกรัฐมนตรี ขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมชัดเจนขึ้น เช่นประเด็นเขื่อนน้ำโจน ในปี พ.ศ. 2525 และโรงงานแทนทาลัม จ.ภูเก็ต มีประชาชนจากทุกฝ่ายทุกชนชั้นเข้าร่วม เป็นช่วงแรกของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม

2. ยุคเติบโต ช่วงพลเอกชาติชาย เป็นนายกรัฐมนตรี มีกลุ่มขบวนการบนถนนมาก โดยมากที่มีการเคลื่อนไหวจะเป็นเรื่องการจัดการทรัพยากร ดิน-น้ำ-ป่า หลังจากนั้นเป็นต้นมา เริ่มมีการสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรในภาคต่างๆและเครือข่ายขบวนการด้านสิ่งแวดล้อม มี NGO เข้ามาเป็นพี่เลี้ยง ช่วยให้คำปรึกษา ภาพของขบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมมีหลายจุดมุ่งหมาย , วิธีการต่อสู้และลักษณะโครงสร้างองค์กร สิ่งที่เกี่ยวข้องกันเป็นเครือข่ายคือ ความเป็นเกษตรกรรายย่อย และ ผู้มีปัญหาจะมีจุดมุ่งหมายตอบโต้ต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดจากโครงการของรัฐ

ในช่วงปี 2538 เกิดการรวมตัวที่เป็นรูปธรรมกล่าวคือ เกิดความร่วมมือ ในการเคลื่อนไหวระหว่างชนชั้นกลาง และ องค์กรพัฒนาเอกชน ที่ชัดเจนในเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่นมี การจัดประชุมประจำปีเวที สิ่งแวดล้อม38 ซึ่งนำมาสู่การจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาไทย (Thai Environment and Development Network หรือ TEDNET) เพื่อเป็นองค์กรประสานงานขององค์กรสมาชิกที่มีอยู่ทั้งหมดประมาณ 200 องค์กรได้กำหนดภารกิจกิจกรรม และ กลยุทธ์หลักคือ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรสมาชิก เครือข่ายสิ่งแวดล้อม และ ประชาสังคมจังหวัด ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐและภาคธุรกิจในการอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (กาญจนา แก้วเทพ 2542:248)

ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สงวน นิตยรมภักพงษ์ และคณะ (2544) ที่ศึกษาคุณสมบัติของ NGOs. ในการเคลื่อนไหวทางสังคม พบว่า ตั้งแต่ช่วงปี 2534-2543 เป็นยุคที่ประชาคมมีความหลากหลาย กลุ่ม NGO และประชาชนทั่วไปให้ความสนใจ ร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีประกาศกฎกระทรวงในเรื่อง การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ห้ามนำเข้าสารพิษ ทางการเกษตรและการลดสารตะกั่วในน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

3. ยุคต่อสู้ อยู่ช่วงหลังพลเอกชาติชาย ชุณหวันเป็นนายกรัฐมนตรี มีการเคลื่อนไหวที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในหนังสือวิถีชีวิต วิถีสู้ ของผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ (2545) ได้กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาว่า มักโยงกับเรื่องสิ่งแวดล้อมและการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง กว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมาทรัพยากร ถูกแย่งชิงไปใช้และถูกทำลายเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลแทบทั้งสิ้น กระบวนการทางสังคมถูกทำให้ชอบธรรมด้วย

วาทกรรมเรื่องพัฒนาการและผลประโยชน์ของชาติ กลุ่มคนที่ได้รับผลลบจากการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด เป็นกลุ่มคนตัวเล็กๆ ที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิตประจำวัน และเพื่อวัฒนธรรมของเขา ดังนั้น ความพยายามที่จะหยุดยั้งกระบวนการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แต่ส่งเสริมการใช้และการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน จึงเป็นลักษณะร่วมของขบวนการตามท้องถิ่นต่างๆ ที่อาจมีภูมิหลังที่แตกต่างกันไป การพัฒนาเศรษฐกิจในอดีตที่ผ่านมาตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ชาวบ้านตัวเล็กๆ ควรเสียดสละเพื่อรัฐบาลสามารถพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสมัยใหม่ตามแบบอย่างของสังคมตะวันตก แต่ขบวนการประชาชนต่างๆ ที่ปะทุขึ้นช่วงระยะเร็วๆ นี้ชี้ว่า รัฐบาลไม่สามารถยึดติดกับสมมติฐานดังกล่าวได้อย่างง่ายๆ อีกต่อไป ชาวบ้านสร้างขบวนการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อต่อต้านวิธีการเดิมๆ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับผลกระทบทางลงต่อชาวบ้าน และจะต้องเปิดโอกาสให้พวกเขาได้เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและดำเนินการโครงการต่างๆ ด้วยตั้งแต่ต้นและร่วมประเมินผลของโครงการด้วยอย่างแท้จริง

จากความเคลื่อนไหวของขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมในยุคต่างๆ แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม ที่ต่อมาถูกเรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

(2) แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

ในแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่นี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งส่วนการนำเสนอ ดังนี้ คือ

- (2.1) รากฐานของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
- (2.2) เงื่อนไขที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
- (2.3) เป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
- (2.4) กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
 - (2.4.1) กระบวนการเคลื่อนไหวแนว Habermas
 - (2.4.2) กระบวนการเคลื่อนไหวแนว Gramsci
- (2.5) เปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่าและใหม่

(2.1) รากฐานของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

Ron Eyerman และ Andrew Jamison (1991:19-23) ได้กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ว่า เกิดจากการรวมตัวของนักศึกษาที่มาเคลื่อนไหวเพื่อถามถึงสิทธิต่างๆ ของคนในสังคม เรื่องต่างๆนี้ทำให้นักสังคมวิทยาสนใจในปรากฏการณ์ดังกล่าว เพราะปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวแบบนี้ ไม่เพียงแต่จะมีจุดเน้นที่ พฤติกรรมรวมหมู่ หรือ การเกิดขึ้นตามทฤษฎีของ แมกซ์เวเบอร์ที่มำทำนายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตกและ ในสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

จากการศึกษาของ Eyerman และ Jamison พบว่าหลังปี ค.ศ. 1960 ความร่วมมือของนักศึกษาและผู้ใช้แรงงานในฝรั่งเศสนำไปสู่ภาวะขังกั้นและวิกฤตของรัฐบาล ส่วนในสหรัฐอเมริกา แสดงให้เห็นว่า การปะทะ ในแบบต่างๆ ของนักศึกษาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนั้น นักศึกษาส่วนหนึ่งที่ทำเช่นนั้นเพราะมีแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากประเทศฝรั่งเศสและส่วนอื่นๆ ของโลก ทำให้นักศึกษาเหล่านี้คิดว่าบทบาทของนักศึกษาเป็นเหมือนกับผู้รับภาระหลักของการเปลี่ยนแปลงสังคมในช่วงสมัยใหม่

อย่างไรก็ตามมีนักคิดบางคนมองว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เหมือนการปฏิวัติภายใต้อำนาจบางอย่าง ที่มีความพยายามทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบบุคคล , ผู้กระทำทางสังคม หรือ การรวมกลุ่มทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แต่ส่วนใหญ่การเคลื่อนไหวในรูปแบบดังกล่าวก็ถูกครอบงำโดยมีการพัวพัน กับพวกปัญญาชน ซึ่งมันไม่ใช่เรื่องแปลก นักศึกษาที่เป็นนักกิจกรรม จึงกลายเป็นผู้ที่มีการพัฒนาและเข้าใจในทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อย่างในสหรัฐอเมริกา ขบวนการเคลื่อนไหว มุ่งไปที่การปฏิบัติของปัญญาชนที่ต่อต้าน หรือ สูญเสียบางสิ่งบางอย่างในสังคมของผู้ที่มีความรู้ แต่ในยุโรป ความคิดเกี่ยวกับ ขบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษามีความแตกต่างกันไป มีการพัฒนาและการแทนที่ มีการใช้คำว่า "New" เพิ่มเข้าไปใน " Social Movement" ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียกร้องที่เป็นแนวของ ผู้หญิง , สิทธิ , สันติภาพ และเรื่องสิ่งแวดล้อม

รากฐานของทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) มีการออกแบบให้แยกออกจากกัน ระหว่าง การเคลื่อนไหวของนักศึกษา และ การเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพ ในช่วงปฏิบัติอุตสาหกรรม ดังนั้นในยุคหลังอุตสาหกรรม คำว่า New กับ Old จึงถูกนำมาอ้างอิง อีกทั้งการเคลื่อนไหวทางสังคม ยุคหลังอุตสาหกรรม มักเป็นเรื่องของความแตกต่างของ ผู้กระทำ หรือ ความแตกต่างในตัวเองที่มีความขัดแย้ง และ ความแตกต่างในประเด็นอื่นๆ ในสังคมยุคหลังอุตสาหกรรม คำว่า New จึงมีความ

สำคัญเพราะมันแสดงถึงการก้าวข้ามผ่านรากฐานเรื่องราวความเคลื่อนไหวในยุคอุตสาหกรรม ที่มี การแบ่งชนชั้น และ มีความขัดแย้งระหว่างชนชั้น

Mathias Finger (1994 :48-49) ได้กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบ ใหม่ว่า แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีทางสังคมวิทยา หากมอง ในแง่จิตวิทยาสังคม ก็มีความหมายเกี่ยวกับ พฤติกรรมการรวมกลุ่มและการกระทำรวมหมู่ ที่ ถูกพัฒนามาจากสาย ชีคาโกสคูล อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้มีความหลากหลายและมองได้แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับกรอบแนวคิดนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เศรษฐกิจ , การเมือง , การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม

ถ้า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่า ถูกเผยแพร่ โดยชนชั้นแรงงาน ขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ก็ถือว่า ถูกเผยแพร่โดยส่วนหนึ่งของชนชั้นกลาง สิ่งนี้เป็นการเกิด ขึ้นที่ใหม่และมีลักษณะเฉพาะตัว ในทางทฤษฎีของขบวนการ NSM การเคลื่อนไหวจะไม่ใช่เป็น แบบที่มีผู้นำเหมือนกันทั่วๆไป แต่การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบทางเลือก มีวิวาทะ และทันเหตุการณ์ ซึ่งมุมมองของ องค์พัฒนาเอกชน(NGOs) ขบวนการ NSMนี้มีความสัมพันธ์กับนิเวศ วิทยาระดับโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ ซึ่งจะส่งผลถึง รัฐ และการเมือง โดย เฉพาะ

นอกจากนี้ Mathias Finger ยังกล่าวว่า ในช่วงปี 1960-1970 การเคลื่อนไหวของ นักกิจกรรมมีจุดสนใจทางด้านกิจกรรมการเมือง มากที่สุดในระดับประเทศ และ แนวคิดเกี่ยวกับ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่จะมีอิทธิพลในช่วงปี 1990s และเป็นรากฐานของ กิจกรรมรวมหมู่ในสังคม โดยนักกิจกรรม

ส่วนนักคิดทั้งหลายในประเทศไทยอย่างไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ อนุชาติ พวงสำลี มีความเห็นตรงกันว่า แนวคิดเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบ ใหม่ (New Social Movement หรือ NSM)¹ นี้เกิดขึ้นในยุโรปช่วงปี 1970s เนื่องจากการขยาย ตัวทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมบางประการที่มีการเปลี่ยนแปลง มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ของผู้คนในหลายๆด้าน ซึ่งก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบต่างๆมากมาย แนว คิดนี้เกิดขึ้นเพื่อทำการอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นและ แนวคิดนี้ได้แพร่ขยายไปทั่วโลกในเวลาต่อมา เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นใน แต่ละประเทศ เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสิ่งแวดล้อม อย่าง ขบวนการชิปโก้

¹ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ คำว่า New Social Movement ผู้ศึกษาขอใช้ NSM. แทน ซึ่งคำทั้งสองนี้มีความหมาย เดียวกันคือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

ในประเทศอินเดีย (อ้างใน ฟาเดียวกัน ปี2 ฉ.1 ม.ค.-มี.ค.47 : 182-193) , ขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิทั้งหลาย เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเรื่องสิทธิของชนพื้นเมืองในประเทศแคนาดา , ขบวนการของกลุ่มรักเพศเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเหล่านี้มิได้มีฐานมาจากการเรียกร้องของคนชนชั้นแรงงาน หรือ ต้องการช่วงชิงและโค่นล้มอำนาจรัฐ ดังเช่นการเคลื่อนไหวของกลุ่มแรงงานชั้นกรรมาชีพที่ถูกนายทุนกดขี่ แต่ขบวนการรูปแบบใหม่ที่ว่านี้กลุ่มผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆที่ต้องการแสดงให้เห็นถึง อัตลักษณ์และสิทธิในการเลือกที่จะอยู่ด้วยโดยตัวของเขาเอง ซึ่ง แนวทฤษฎีของ Marx ไม่สามารถอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวได้อย่างครอบคลุม เพราะบริบททางสังคม การเมืองและเป้าหมายการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีปัจจัยหลายประการที่เป็นเงื่อนไขทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขับเคลื่อนได้ดังนี้

(2.2) เงื่อนไขที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขับเคลื่อนได้

จากการศึกษาของ ไชยรัตน์ (2540) ประภาส (2541) อนุชาติ (2542 , 2543) ศิริพร (2543) และผาสุก (2543 , 2545) ผู้ศึกษาพอสรุปได้ว่าเงื่อนไขที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ขับเคลื่อนได้ เนื่องจาก ปัจจัยหลัก 2 ประการ กล่าวคือ ปัจจัยภายในของผู้เข้าร่วมเองได้แก่

1. จิตสำนึกของความเป็นพลเมืองของประชาชนทั่วไป
2. การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีความตื่นตัวทางการเมือง รวมถึงพร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิ และ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม ของคนหลากหลายชนชั้น ซึ่งโดยมากมักเป็นคนชนชั้นกลาง
3. การเชื่อมโยงและการสร้างเครือข่าย เช่นภาคประชาสังคม ในกลุ่มที่ประสบปัญหาหรือกลุ่มที่เรียกร้องสิทธิต่างๆ เพื่อทำการต่อสู้กับการครอบงำของระบบรัฐ และ ระบบตลาด

ปัจจัยอีกอันหนึ่งคือปัจจัยภายนอกตัวผู้เข้าร่วมซึ่งได้แก่

1. บริบททางสังคม ของประเทศและท้องถิ่นนั้นๆ เปิดเสรีให้กับสิทธิของบุคคลทั่วไปมากขึ้นขนาดไหน รวมถึงกฎหมาย และ วัฒนธรรม ด้วย เช่น ประเทศที่ให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนมาก และไม่มีกฎหมายการปราบปรามการเรียกร้องของประชาชนที่รุนแรง การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่จากกลุ่มต่างๆก็เกิดขึ้นได้มากเช่นกัน

2. ระบบเศรษฐกิจ ของประเทศ หรือท้องถิ่นนั้นๆที่สามารถเปิดกว้างและเอื้ออำนวยให้เกิดความเคลื่อนไหวได้ เช่น ประเทศที่มีภาวะเศรษฐกิจค่อนข้างดี ผู้คนก็จะเริ่มหันมาใส่ใจและสนใจเรื่องคุณภาพชีวิตมากขึ้น เพราะไม่ต้องดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีพอย่างเคร่งเครียด เหมือนกับประเทศที่ภาวะเศรษฐกิจย่ำแย่ซึ่งประชาชนส่วนมากไม่มีอาหารเพียงพอ เป็นต้น

จากเงื่อนไขต่างๆที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่(NSM.) ขับเคลื่อนได้นั้น นอกจากปัจจัยทั้ง 2 ประการที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว เป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่นี้ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงปี 1970s แตกต่างจากการเคลื่อนไหวในยุคก่อนหน้านี้

(2.3) เป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

จากการศึกษามีนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่องเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement หรือ NSM) ไว้หลายแง่มุม ดังเช่น Touraine (1995) ได้กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ว่าหมายถึง การรวมกลุ่มเพื่อกระทำการรวมหมู่ที่จงใจเปลี่ยนสัมพันธภาพทางอำนาจหลักๆของสังคม

Manuel Castells (1997:3) เรียกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่า เป็นขบวนการที่มีการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการหมู่ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าและสถาบันของสังคม

Habermas (1989) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จะเป็นตัวขับเคลื่อนและได้กลับอำนาจรัฐ-อำนาจตลาด ที่ถูกผู้ครอบงำสร้างขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการฟื้นฟูเสรีภาพของปัจเจกบุคคลหรือประชาชน โดยทำให้ผู้คนตื่นตัวและต่อต้านการตกเป็นเหยื่อการครอบงำโดยอำนาจรัฐและอำนาจตลาด

A. Scott (1990:6) (อ้างใน ศิริพร โคตะวินนธ์ 2543) กล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้น มีเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเข้าใจของสังคม หรือ สถาบันพื้นฐานของสังคมก็ตาม

ผาสุก พงศ์ไพจิตร (2545 :8-9) ศึกษาเรื่อง ขบวนการทางสังคมและเมืองไทยกล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ หมายถึงการกระทำรวมหมู่ที่มีจุดมุ่งหมายหรือมีผลเปลี่ยนแปลงสังคมในทางสร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมขบวนการอาจมีจุดมุ่งหมายหรือไม่มีที่จะเปลี่ยนแปลงทางสังคมตั้งแต่แรก แต่เมื่อขบวนการแข็งแกร่งมากขึ้น ก็อาจส่งผลกระทบต่อระบบค่านิยม สถาบัน และ

ความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ ระหว่างรัฐ กับประชาชนได้ ที่สำคัญการเข้าร่วม ขบวนการก็ส่งผลต่อตัวผู้เข้าร่วมได้อย่างสำคัญ เพราะ ขบวนการจะกระตุ้นความตื่นตัว และจิตสำนึกทางการเมืองของผู้เข้าร่วมจากกิจกรรมเช่น การเรียกร้อง เดินขบวน การสร้างเครือข่าย ระหว่างกันของผู้เข้าร่วมขบวนการต่างๆเป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่ๆให้กับพวกเขาใน อาณาบริเวณของสังคมประชา นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวยังเป็นการโต้กลับอำนาจความเป็นใหญ่ และการครอบงำด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการกระทำรวมหมู่ ซึ่งผู้คนจำนวนมาก ร่วมกระทำด้วยกัน เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางอำนาจที่สำคัญของสังคม

คล้ายกับของ ศิริพร โคตะวินนท (2543 :8,11-13) ที่ศึกษาเรื่องผู้หญิงในขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนชายขอบโดยกล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง ขบวนการที่เกิดจากการเข้าร่วมของปัจเจกบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม และ ขบวนการNSM นี้จะสร้างทางเลือกของวิถีชีวิตแบบใหม่ที่มีลักษณะสำคัญคือ การสร้างความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคลหรือเป็นกระบวนการปลดปล่อยไปสู่ เสรีภาพ ศิริพรยังให้ความเห็นว่า จุดสนใจของขบวนการNSM. เน้นการอธิบายว่า ทำไมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ๆซึ่งประกอบด้วยคนหลากหลายชนชั้นจึงเกิดขึ้น แต่ไม่ค่อยสนใจประเด็นสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องการเปลี่ยนแปลงเป็นประชาสังคม กล่าวคือ ขบวนการต้องการเปลี่ยนแปลงระบบโดยให้ประชาสังคมเข้าไปเป็นตัวเคลื่อนไหว เพราะการเคลื่อนไหวไม่ใช่เพียงแค่เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น ผู้เข้าร่วมอาจไม่ยอมรับการเข้าไปในระบบการเมือง แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธทั้งหมด ซึ่งมองว่าเป็นขบวนการระยะยาว

ส่วนด้าน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์(2545 :11) ในหนังสือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ กล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ มีการสร้างวัฒนธรรมการต่อต้าน/ขัดขืน (resistance) ขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายมากมาย เช่น เพื่อระดมคนเพื่อยกระดับจิตสำนึก/การรับรู้ของประชาชนในเรื่องที่ต่อต้าน/ขัดขืน หรือเพื่อสร้างคุณค่า ความเชื่อชุดใหม่ ขณะเดียวกันก็เพื่อลดความชอบธรรมของระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความชอบธรรมของอำนาจรัฐ ในรูปของการใช้สิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐ (civil disobedience) เป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือว่า วัฒนธรรมการต่อต้าน/ขัดขืนของNSM พุ่งเป้าไปที่การเรียกร้องให้รัฐ หน่วยงานของรัฐ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนที่มีผลกระทบต่อประชาชนหรือ

สังคมในวงกว้าง(accountability) มิใช่สามารถทำตามอำเภอใจ หรือ ล่วงละเมิดอำนาจของตัวเอง

จากข้างต้นที่นักวิชาการ และนักวิจัยหลายท่านได้กล่าวถึงเป้าหมายของNSM. นั้นมีความใกล้เคียงกัน โดยรวมผู้ศึกษาพอสรุปได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (NSM.) เป็นการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการบางอย่างที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันทางสังคม โดยผู้เข้าร่วมจะถูกกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและการตื่นตัวเรื่องนั้นๆ โดยขบวนการดังกล่าวมุ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งในกระบวนการเคลื่อนไหวของขบวนการดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อระบบค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ หรือความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและประชาชน

(2.4) กระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

การนำเสนอในส่วนกระบวนการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ของนักคิด 2 ท่านคือ 1.Jergen Habermas กับแนวคิดประชาสังคมและการสร้างปริณทลสาธารณะ 2. Antonio Gramsci กับแนวคิดอำนาจนำ

(2.4.1) Habermas กับแนวคิดประชาสังคมและการสร้างปริณทลสาธารณะ

Habermas (อ้างใน ธีรยุทธ บุญมี 2547 :214-222)ให้ความสำคัญกับประชาสังคม (Civil Society)และปริณทลสาธารณะ (Public Sphere)อย่างมาก เพราะโดยปรัชญา Habermas มองปฏิบัติการการสื่อสาร (Communicative Action) เป็น “แก่นแกน” สำคัญที่สร้างความ เป็นมนุษย์ ความเป็นสังคมขึ้นมา มนุษย์ต้องอาศัยปฏิบัติการการสื่อสาร ความพยายามที่จะเข้าใจโลก เข้าใจผู้อื่น ให้ผู้อื่นเข้าใจร่วมกับตัวเอง จนถึงขั้นที่จะมีการกระทำร่วมกันทางสังคม การปฏิบัติเชิงเหตุและผลในการสื่อสาร ซึ่งบุคคลสร้างบุคลิกภาวะ (personality หรือ individualization through socialization) ของตน สร้างความร่วมมือกับผู้อื่น ตั้งคำถาม ตีความ ตีรองความหมาย นิยามสถานการณ์ ความสัมพันธ์ และค่านิยม บรรทัดฐานต่างๆตลอดเวลาด้วย อีกทั้งยังเห็นว่า ปฏิบัติการทางการสื่อสารในสังคมสมัยใหม่มีบทบาทสำคัญยิ่งในหลายๆด้าน อย่างปฏิเสธไม่ได้ การเข้าใจบทบาทเหล่านี้จะช่วยให้เราผลักดันสังคมและการเมืองประชาธิปไตยในทิศทางที่ดีขึ้นได้

Habermas ให้ความสำคัญ กับประชาสังคมและ ภาค สาธารณะดังนี้

1. ในระดับบุคคล จะต้องสร้างคนที่มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองขึ้นมา ซึ่ง การที่บุคคลจะมีจิตสำนึกได้นั้น บุคคลจะต้องผ่านกระบวนการ การให้เหตุและ ผลในการปฏิบัติการสื่อสาร ทั้งในปริมณฑลชีวิตส่วนตัวและส่วนรวม
2. ในระดับภาคส่วนย่อยอื่นๆ เช่น ระบบย่อยทางการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และ ปริมณฑลส่วนตัว-ส่วนรวม จะต้องมีการประสานภาคส่วนย่อยต่างๆนี้ โดยการ ผันรวมส่วนย่อยๆทั้งหลาย และเปิดพื้นที่สาธารณะให้เป็นในลักษณะพหุนิยม เพื่อให้เป็นพื้นที่สำหรับกลุ่มคน ได้เข้ามาถกเถียง พุดจา ได้แย้ง และ แสดง ความคิดเห็นกันในพื้นที่ที่ไม่ใช่ของรัฐและของนายทุน
3. ประชาสังคมจะดำรงอยู่ โดยจะตกผลึกเป็นสถาบันในรูปแบบต่างๆได้ จำเป็น ต้องมีแนวคิดเรื่องสิทธิและระบบกฎหมายที่แข็งแกร่งรองรับ ดังนั้นการทำให้ เป็นสถาบันนั้น จะต้องทำให้ผลของการทำงานในระดับภาคส่วนย่อยๆออกมา เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิหรือกฎหมาย ฉะนั้นเราควรมองการเมือง ปัจจุบันด้วยแนวคิด การเมืองแบบสร้างสรรค์กฎหมายประชาชนด้วย นอก เหนือไปจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือประชาธิปไตยแบบ ไตร่ตรองความ ฮาร์เบอร์มาส ได้กล่าวถึงความสำคัญของสิทธิและ กฎหมายต่อประชาสังคมได้ดังนี้
 - ก) ความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ทำให้มีความจำเป็นต้องมีระบบกฎหมาย กำกับในทุกๆปริมณฑลของชีวิต
 - ข) เราไม่สามารถปฏิเสธกฎหมายโดยอาศัยระบบศีลธรรมอย่างเดียวได้
 - ค) ระบบกฎหมาย ระบบสิทธิ และสถาบันทางสังคมนี้จะช่วยจำกัดอำนาจ มหาศาลของรัฐสมัยใหม่ได้
4. ในเชิงประวัติศาสตร์ ประชาสังคมมีส่วนช่วยให้เกิดประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ขึ้น โดยเริ่มต้นในยุโรปในช่วง ศตวรรษที่ 18-19 และมีผลผลักดันให้เกิด ประชาธิปไตยขึ้นในทุกๆที่ รวมทั้งในประเทศไทย หรือประเทศสังคมนิยมทั้ง หลายด้วย ฮาร์เบอร์มาสมองว่า ในด้านหนึ่งประชาธิปไตยจะช่วยค้ำจุนประชา สังคมในการค้ำประกันสิทธิ และ กฎหมาย แต่ในอีกด้านหนึ่ง ประชาสังคมมี ส่วนช่วยผลักดันกระบวนการสร้าง ความเป็นประชาธิปไตยในประเด็น

ปริมณฑลใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นตามยุคตามสมัย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบการเมือง ทั้งที่ปรากฏในรูปของระบบสิทธิ กฎหมาย และการกระจายการมีส่วนร่วม การเปิดกว้างต่อการสื่อสาร สนทนา เจรจา ต่อรองในทุกระดับมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องช่วยกันทำให้ประชาสังคมเข้มแข็ง ซึ่งประชาสังคมและภาคประชาชนมีบทบาทประวัติศาสตร์ในการแก้ไขข้อผิดพลาดเหล่านี้ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

5. การจำกัดตัวเอง (self-limiting) กับจริยธรรมการสื่อสาร ในทฤษฎีของฮาร์เบอร์มาส ได้กล่าวถึง การขยายตัวของอำนาจเงินตรา หรือหลักคิด หลักเหตุผลแบบเทคนิคและแบบยุทธศาสตร์ที่เข้ามาครอบงำ ปริมณฑลชีวิตส่วนตัว-ส่วนรวม (lifeworld) เพิ่มมากขึ้น โดยผ่านสื่อสารมวลชน วัฒนธรรมมวลชน ฯลฯ แต่ในช่วงหลังฮาร์เบอร์มาสมองกระบวนการย้อนกลับคือ กระบวนการที่ปฏิบัติการและเหตุผลเชิงสื่อสารมีบทบาทเข้าแทรกและกดดันระบบย่อยการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น

นอกจากนี้ ฮาร์เบอร์มาส มองว่า การเกิดประชาธิปไตยก็ดี การเกิดสิทธิซึ่งเป็นหลักสำคัญของโลกยุคใหม่ เป็นผลมาจากการต่อสู้ ต่อรอง และการเจรจาสื่อสารระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในสังคม และบรรลุได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญ ระบบสิทธิ ระบบกฎหมายต่างๆ ซึ่งเป็นการสำรวจ วิจารณ์ แก้ไข และ จำกัดอำนาจตัวเองของรัฐ กลุ่มองค์กร บุคคลในภาคส่วนต่างๆ กระบวนการนี้ยังดำรงอยู่ต่อมา และ เขาก็ยอมรับความจำเป็นในแต่ละภาคส่วนหรือระบบย่อยซึ่งมีหลักเหตุผลหลักคิดที่ต่างกันออกไป การเคารพอัตวิสัยของแต่ละส่วนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทว่าแต่ละภาคส่วนรวมทั้งภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ก็ควรยอมรับ กฎเกณฑ์ร่วมที่ถูกสร้างขึ้นโดยการสื่อสารร่วมกันผ่านภาคสาธารณะให้มากขึ้น มีจุดรับ(sencer) ช่องทางเปิด (opening) สำหรับการเข้าถึงของภาคส่วนอื่นๆ เพื่อการสำรวจตรวจสอบ แก้ไขตนเองตลอด เช่น ภาคเศรษฐกิจควรยอมรับการทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในภาคของตน เช่น การมีสิทธิของสหภาพแรงงาน ผู้บริโภค หรือ ภาคชีวิตส่วนร่วม ก็อาจจะยอมมีกฎหมายละเอียดแยกย่อยเข้ากำกับดูแลมาก เช่น ดูแลสิทธิเด็ก และสตรี เป็นต้น ซึ่งแต่ละส่วนต้องเข้าใจปรัชญาการจำกัดตัวเอง เพื่อให้ปฏิบัติการการสื่อสารดำเนินไปได้ดี และสามารถบรรลุซึ่งข้อตกลง ความหมาย ผลประโยชน์ร่วมกันได้

จากการศึกษา ของ สิริพร สมบูรณ์บุรณะ (2547:9 -10,12) เรื่องสภาวะของปริณทล สาธารณะในกรุงเทพ เห็นว่า ฮาร์เบอร์มาส ให้ความสำคัญกับมิติของประวัติศาสตร์ และสังคม วิทยาการเมื่อค่อนข้างมาก การเกิดขึ้นของปริณทลสาธารณะที่เขาพูดถึงจึงเปรียบเสมือนโครง สร้างที่มีส่วนกระทบกับคนทุกคนในสังคม แต่เขากับไม่ได้อธิบายมิติของความสัมพันธ์ที่เป็นเรื่อง ส่วนตัวในกลุ่มคน ชนชั้น หรือในแง่ของปัจเจกชนอย่างละเอียดมากนัก ดังนั้นกระบวนการพัฒนา ประชาธิปไตยในมุมมองของฮาเบอร์มาสจึงเป็นเรื่องของประชาสังคม ที่ให้น้ำหนักกับการเปลี่ยนแปลงในระดับของการพัฒนาประชาธิปไตยในส่วนมหภาค มิติในเรื่องความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่มีความ เป็นประชาธิปไตย (democratization of personal relation) ซึ่งไม่ใช่เรื่องของปริณทล ส่วนตัว (private sphere) จึงเป็นเรื่องที่ควรจะต้องศึกษา นอกจากนี้ ฮาเบอร์มาสยังวิเคราะห์ บทบาทของชนชั้นกลาง ไว้ ก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาสังคม ซึ่งได้กลายเป็นส่วนของความเข้ม แข็งที่สามารถตรวจสอบส่วนภาครัฐได้ โดยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาสังคมและ ภาครัฐนี้ ปริณทลของชนชั้นกลางหรือกระฎุมพี ที่เปรียบเสมือนภาคปฏิบัติต่างๆได้ถูกทำให้ กลายเป็นสถาบันสังคมที่มีหน้าที่ของมันที่จะปกป้องผลประโยชน์ทั้งส่วนตัวในการดำเนินชีวิต และ ส่วนสังคมโดยปกป้องผลประโยชน์ของประชาสังคมต่อการครอบงำของอำนาจรัฐ

ฮาเบอร์มาสกล่าวสรุปว่า ปริณทลสาธารณะ คือ ที่ซึ่งทำหน้าที่เปิดกว้างของการ ถกเถียงด้วยเหตุผล ที่ทำให้พลเมืองสามารถใช้สิทธิในส่วนบุคคลในการตรวจสอบ ภาครัฐ โดยมีการยอมรับหลักการของการมีส่วนร่วมในในระบบประชาธิปไตย มีเสรีภาพในการ พูด และให้หลักประกันต่อสิทธิทางการเมืองของกลุ่มคนต่างๆ(สิริพร สมบูรณ์บุรณะ 2547: 10)

ในความเห็นของสิริพร เห็นว่า ที่ผ่านมาในสังคมไทย หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับฉบับใหม่ นี้ ตลอดจนมีองค์วิธีระบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย เราก็ยังเห็นการเคลื่อนไหวของ ประชาชนที่เดือดร้อนในรูปแบบของการประท้วง การเดินขบวน การเรียกร้องผ่านสื่อ หรือฟ้องร้อง ทางกฎหมาย ซึ่งเรื่องเดือดร้อนต่างๆมีทั้งได้รับความสนใจนำไปแก้ , มีทั้งไม่สนใจแก้ และ ไม่ได้สนใจเลย อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนให้เราเห็นว่าพื้นที่ของการแสดงอำนาจใน การประท้วงเรียกร้อง ต่อรอง ชัดขึ้นนั่นล้วนแต่เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นจาก " การต่อสู้" เพื่อให้เกิด ประเด็นสาธารณะทั้งสิ้น ที่สำคัญคือสิ่งที่เรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องเป็นเรื่องสาธารณะขึ้นก่อน แล้ว จึงจะมีการนำไปสู่การเข้าร่วมถกเถียงอย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผลเพื่อหาฉันทานุมัติร่วมกันด้วยกลไกหรือ กระบวนการอะไรก็ตามที่

Habermas มีความเห็นเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (NSM) ว่ามีความโยงใย กับความล้มเหลวของประชาธิปไตยของสังคมในยุคหลังสมัยใหม่ ที่มีความหลากหลาย ซึ่งปัจเจกต้องการ เสรีภาพ ความเสมอภาค และ ภาวะตรงภาพ อย่างสมบูรณ์ แต่รัฐในระบบประชาธิปไตยของสังคมยุคหลังสมัยใหม่นี้ อยู่ในภาวะเสื่อมสลายเป็นรัฐอำนาจนิยม รัฐตกอยู่ภายในอำนาจควบคุมของพลังตลาด ผู้คนถูกครอบงำโดยระบบเทคโนโลยีของรัฐบาล คนงานถูกเปลี่ยนไปเป็น "ผู้บริโภคร" ซึ่งตลาดจะครอบงำและชี้นำผู้บริโภคโดยสิ้นเชิง ซึ่ง Habermas จะเน้นเกี่ยวกับโครงสร้างของรัฐและเศรษฐกิจตลาดที่ขยายใหญ่ขึ้นและมีอำนาจเงินมาก จะมีบทบาทครอบงำชีวิตทั้งส่วนตัวและชีวิตสาธารณะ (Private and Public life) ซึ่งบุคคลจะเหมือนตกเป็นอาณานิคม ฮาเบอร์มาสเรียกชีวิตส่วนตัว และ ชีวิตสาธารณะว่า "Life World" ซึ่ง Life World จะรวมถึงการเข้าใจร่วมกัน (Shared Understanding) ของผู้คนทั่วไป ผ่าน ปฏิบัติการการสื่อสาร (Communitive Action) ซึ่งรวมถึงการโต้เถียงแลกเปลี่ยนกันของบุคคล เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงระบบค่านิยม และการใช้ชีวิต แต่การครอบงำของรัฐและอำนาจตลาดทำให้บุคคลสร้างการเข้าใจร่วมผ่านปฏิบัติการการสื่อสารได้ยากขึ้น ซึ่งทำให้ระบบรัฐ และระบบตลาดแยกจาก Life World และระบบรัฐกับระบบตลาดก็จะควบคุม Life World มากขึ้นโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายขึ้นทดแทน การปฏิบัติการการสื่อสาร (อ้างในผาสุก พงษ์ไพจิตร 2545)

ฮาเบอร์มาส ยังกล่าวอีกว่าขบวนการทางสังคม จะเป็นตัวขับเคลื่อนและได้กลับอำนาจรัฐ-อำนาจตลาด ที่ถูกผู้ครอบงำสร้างขึ้นโดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนี้จะทำให้เกิดการฟื้นฟู เสรีภาพของ ปัจเจกบุคคลหรือประชาชน รวมถึงเป็นขบวนการที่ทำให้ผู้คนตื่นตัวและต่อต้านการตกเป็นเหยื่อการครอบงำโดยอำนาจรัฐและอำนาจตลาด

ดังนั้นขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ จึงเป็นขบวนการที่ปลุกให้เกิดความตื่นตัวเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์และสังคม รวมถึงอัตลักษณ์ที่ปลอดจากการครอบงำโดยรัฐหรือระบบตลาด การสร้างความเป็นมนุษย์ สังคม และอัตลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการทางสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อท้าทายการใช้อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบผิดๆ เพื่อเปลี่ยนสถาบันการเมือง , สถาบันเศรษฐกิจ ให้เกิดการสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีกว่า ซึ่งการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอาจขัดแย้งกับกรอบประเพณีธรรมเนียม ค่านิยม ที่ถือปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งถูกครอบงำโดยรัฐ , ตลาด นั่นเอง การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่จึงมักมุ่งไปที่ปัญหาคุณภาพชีวิต สิทธิที่เท่าเทียมกัน ศักยภาพของบุคคล การมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า ปัญหาเรื่องรายได้และความขัดแย้งเรื่องชนชั้น

สุธาวิณ คุณผล (2540) (อ้างใน ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ 2547) ได้นำเสนอแนวคิดของ Hannah Arendt ที่ได้พิจารณา พื้นที่สาธารณะในด้านที่เป็นพื้นที่ทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเกิดสังคมพลเมือง และ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่อย่างกว้างขวาง สุธาวิณได้กล่าวอีกว่า ปริมาณพลสาธารณะได้กลายมาเป็นฐานความคิดที่สำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการมีอยู่ของพื้นที่สาธารณะและความเข้มแข็งของสังคมพลเมือง (Civil Society) และการสร้างความเป็นชุมชนในสังคมเมือง ซึ่งการศึกษาในแนวนี้อาจวิเคราะห์การเกิดพื้นที่และปริมาณพลสาธารณะในลักษณะที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

การศึกษาดังกล่าว คล้ายคลึงกับงาน ของ ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ (2547) ที่ศึกษาสำรวจ ปริมาณพลสาธารณะในสังคมไทย โดยกล่าวว่า รูปแบบการเพิ่มโอกาสในการสื่อสารความเห็นออกสู่ปริมาณพลสาธารณะ คือการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ ซึ่งการเป็นเครือข่ายระดับสากล ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและมุ่งเป้าหมายไปที่ภาครัฐเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็มีการเคลื่อนไหวอื่นๆที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินชีวิต เช่น การเคลื่อนไหวเพื่อการช่วยเหลือตนเอง , องค์กรที่เป็นความสนใจเฉพาะตัวต่างๆ มีพื้นที่อยู่ในปริมาณพลสาธารณะที่ไม่ต้องการ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้ยึดติดกับคณะบริหารด้านสังคมอย่างเดียว เช่น องค์กรที่ส่วนใหญ่มีสมาชิกเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และ นักวิชาการ องค์กรเพื่อสิทธิมนุษยชน องค์กรเพื่อสันติภาพ องค์กรเพื่อสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อย่างไรก็ตามในสังคมประชาธิปไตยนั้นยังคงมองว่า การเคลื่อนไหวขององค์กรสาธารณะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความหลากหลายทางความคิด และ การทำหน้าที่สะท้อนความเห็นของการและกัน

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร(2545) กล่าวถึง กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่มีลักษณะดังนี้คือ ใช้กระบวนการแบบสันติวิธี หรือไม่ใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวเรียกกร้องการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการมีส่วนร่วม เช่นภาคประชาสังคม การเรียกร้องส่วนมากเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ขบวนการสิทธิสตรีในบังกลาเทศและอินเดีย หรือขบวนการอย่างเอิร์ธเฟิร์ส (Earth First) เป็นต้น การเรียกร้องดังกล่าวไม่ต้องการชั่งชั่งอำนาจจากรัฐ แต่ใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน โดยกล่าวว่าการใช้สิทธิไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชนในแนวทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเข้มขันนั้น เป็นการใช้อิทธิพลของประชาชนและประชาสังคมต่อสังคมการเมือง (Political Society) และสิ่งนี้คือรากฐานของการ

ปกครองประชาธิปไตย ฉะนั้น การใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน ในอีกด้านหนึ่งคือ เครื่องชี้วัดหรือตัวบ่งบอกถึงขีดจำกัด และข้อบกพร่องของระบอบประชาธิปไตยที่ดำรงอยู่พร้อมๆ กับการบ่งบอกถึงความอดทน อดกลั้น ของระบบต่อคนที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งก็เป็นคุณสมบัติที่สำคัญ อีกประการหนึ่งของระบบประชาธิปไตยนั่นเอง

ดังที่ไชยรัตน์ ได้เคยแสดงความเห็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของพลเมือง ไว้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยและต้องมีความรับผิดชอบ สาธารณะ ซึ่งการใช้สิทธิไม่เชื่อฟังรัฐที่มีความรับผิดชอบนั้น

ประการที่ 1 ต้องเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องในเรื่องใหญ่และมีความสำคัญในเรื่องที่เป็น หลักการ เช่น ความยุติธรรมในสังคม ความเสมอภาคในสังคม

ประการที่ 2 จะต้องกระทำหลังจากที่ได้ลองขบวนการต่างๆ ในระบบที่มีอยู่ไม่สำเร็จ ไม่มีทางเลือกอื่น เพราะระบบไม่เปิดให้นอกจากต้องทำ (Civil Properties)

ประการที่ 3 ควรทำในลักษณะที่สงบ สันติวิธี

ประการที่ 4 ไม่ควรขัดขึ้นกฎหมาย (Civil Properties) นี้

การใช้สิทธิไม่เชื่อฟังรัฐที่มีความรับผิดชอบ มีหลายวิธี เช่น การส่งรายชื่อ 50,000 คน ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน เพื่อคัดค้านหรือไม่เห็นด้วยกับกฎกระทรวงหรือมติคณะรัฐมนตรีที่ไม่เป็นธรรม เป็นตัวอย่างของการใช้สิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐที่มีความรับผิดชอบ และมีสันติ เป็นต้น (อนุชาติ พวงสำลี บรรณาธิการ 2543:195-200)

จากการศึกษาแนวคิดของ Habermas กับ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ พอลจะสรุปได้ว่า กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ตามแนวคิดของHabermas นั้น เขาให้ความสนใจเกี่ยวกับ 3 เรื่องคือ 1. ปริมณฑลชีวิต ส่วนตัว-ส่วนรวม (life world) 2. การปฏิบัติการสื่อสาร (Communicative Action) 3. ปริมณฑลสาธารณะ (Public Sphere) กล่าวคือ การใช้ชีวิตในปริมณฑลส่วนตัว-ส่วนรวม ของคนในสังคมนั้นมีความหลากหลาย แต่ในสภาพ ปัจจุบันนั้นถูกครอบงำจากอำนาจรัฐ และ อำนาจตลาด ดังนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จึงเป็นตัวขับเคลื่อนและได้กลับอำนาจรัฐ-อำนาจตลาด ที่รัฐและนายทุนสร้างขึ้น เพื่อให้ปัจเจกมีเสรีภาพ , ความเสมอภาค , การดรภาพ อย่างสมบูรณ์อย่างแท้จริง โดย

ในระดับบุคคล จะต้องสร้างสำนึกของความเป็นพลเมือง โดยผ่านกระบวนการการใช้ เหตุและผล ในการปฏิบัติการสื่อสารของบุคคลทั้งในปริมณฑลชีวิตส่วนตัว – ส่วนรวม

ในระดับภาคส่วนย่อยต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ จะต้องมีการประสานรวมตัวกันในแต่ละภาคส่วนย่อยต่างๆ ให้ทำการปฏิบัติการสื่อสาร เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะ ให้มี ลักษณะเป็นแบบพหุนิยม โดยให้คนได้เข้ามาร่วม ปฏิบัติการสื่อสาร แสดงความคิดเห็น ได้เถียง แลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องต่างๆได้ในปริมณฑลสาธารณะ หรือที่มิใช่ของรัฐ และของนายทุน

ในระดับสถาบัน เมื่อกระบวนการก่อตัวเป็นประชาสังคมแล้ว ก็จะต้องสร้างให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อที่จะผลักดันให้ผลของการประสานส่วนย่อยต่างๆในการเปิดพื้นที่สาธารณะนั้น ให้มีผลเป็น รูปธรรม ซึ่งประชาสังคมจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบการเมือง ทั้งในรูปสิทธิ , กฎหมาย , การกระจายการมีส่วนร่วมและ เปิดกว้างต่อการสื่อสาร ในทุกระดับ เพราะสื่อมวลชน , วัฒนธรรมมวลชน ฯลฯ โดยส่วนใหญ่ถูกครอบงำโดยอำนาจรัฐ และ อำนาจตลาด ดังนั้นการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมที่ท้าทายการใช้อำนาจครอบงำของรัฐและนายทุนอยู่นั้น อาจขัดแย้งกับกรอบประเพณีนิยม ค่านิยม ที่คนในสังคมถือปฏิบัติอยู่ได้

(2.4.2) Gramsci กับ แนวคิดอำนาจนำ

นอกจากที่กล่าวไปแล้วนั้นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ นักคิดหลายคนพบว่า แนวความคิดเรื่อง อำนาจนำ "Hegemony" ของ Gramsci มีประโยชน์ในการนำมาปรับใช้เพื่อให้เห็นความสำคัญของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม งานเขียนของ Gramsci 1971 (อ้างในผาสุก 2545:7) ซึ่งให้เห็นว่าการเร่งยึดอำนาจรัฐตามแนวคิดปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพแบบมาร์ก – เลนิน ไม่ใช่การปฏิวัติที่มีผลยั่งยืนเพราะยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงหรือทำลายการครอบงำทางความคิด (Hegemony) โดยชนชั้นนำเดิม กล่าวคือ บางครั้งขบวนการทางการเมืองภายใต้ระบบพรรคแบบเก่าประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจรัฐ แต่ไม่อาจล้มล้างความคิดนำที่ฝังอยู่ลึกๆ เช่น การที่คนบางกลุ่มในสังคมถือว่าตนเหนือกว่าคนอื่น , ความคิดที่กีดกันชนกลุ่มน้อย , ความคิดที่ว่าจำเป็นที่จะต้องมีการจัดอันดับผู้ใหญ่ ผู้น้อย , ทศกศิตที่ว่าอภิสิทธิ์ชนชั้นนำเป็นสิ่งชอบธรรม ในทางตรงกันข้าม ขบวนการทางสังคมสร้างฐานในสังคมประชา ในกลุ่มคนนอกภาครัฐเพื่อโจมตีความคิดนำเหล่านี้โดยตรง

ธีรยุทธ บุญมี (2547:112 -115) ได้ให้ความหมายของ อำนาจนำ (Hegemony) ว่า หมายถึง การยกตัวเองให้อยู่ในฐานะได้เปรียบ และ ได้รับการยอมรับ ทางความคิดว่าเป็นความคิดที่ถูกต้องชอบธรรม จนสามารถเกิดเป็นความคิดเห็นในสังคมได้และ การต่อสู้เพื่อให้อยู่ในฐานะนำ คือทั้งครอบและนำ (Hegemony) มักเกิดในประชาสังคมเป็นหลัก ธีรยุทธเห็นว่า กรัมนี่นั้นมอง การต่อสู้ในปริมณฑลของความคิดภายในภาคสังคมที่เรียกว่า ประชาสังคม ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของแต่ละฝ่ายไว้ ฝ่ายที่ช่วงชิงพื้นที่ความคิดโดยโครงสร้างองค์กรในประชาสังคมได้นั้นจะมีฐานะอำนาจนำ (Hegemony) ในขณะที่ประชาสังคมเป็นพื้นที่ซึ่งรัฐใช้สร้างความชอบธรรมแต่ประชาสังคมก็เป็นพื้นที่ของการช่วงชิงด้วย ดังนั้นชนชั้นที่ถูกกดขี่ก็สามารถท้าทายอำนาจรัฐได้ประชาสังคมจึงไม่ได้เป็นพื้นที่ของการครอบครองโดยชนชั้นเดียว แม้อำนาจนำจะเป็นสมบัติของชนชั้นนำแต่ก็อาจจะกลายเป็นสมบัติของชนชั้นที่ถูกกดขี่ได้ อย่างไรก็ตามก่อนที่ทุกชนชั้นจะยึดอำนาจนำนั้น ต้องสร้างความยอมรับทางอุดมการณ์หรือความคิดในภาคประชาสังคมก่อน และต้องทำการเปลี่ยนรูปเป็นการปฏิบัติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมด้วย ในส่วนของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นผลผลิตของประชาสังคมและเป็นสนามต่อสู้ทางชนชั้นนั้น ผลผลิตของประชาสังคมขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมที่จะเข้ามามีอำนาจนำ กล่าวคือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่ได้มุ่งยึดอำนาจรัฐโดยตรงแต่เคลื่อนไหวเพื่อสร้างความคิดเห็นให้ได้รับการยอมรับในภาคประชาสังคม

กาญจนา แก้วเทพ(2541:81-95) กล่าวถึงทัศนะพื้นฐาน เกี่ยวกับวิธีการทำงานทางความคิดของกรัมนี่(Gramsci) ว่าแสดงให้เห็นถึง การเชื่อมโยงสิ่งที่เคยถูกแยกจากกันมาก่อน เช่น การเชื่อมโยงระหว่างประชาสังคม และสังคมการเมือง การเชื่อมโยงระหว่างการครองความเป็นเจ้าทางการเมือง และการครอบความเป็นเจ้าทางวัฒนธรรม (Political & Cultural Hegemony) หรืออาจกล่าวได้อย่างหนึ่งว่า กรัมนี่สนใจมิติทางวัฒนธรรมในปริมณฑลทางการเมือง และการเชื่อมโยงระหว่างการใช้ กลไกบีบบังคับ (coercion) และการใช้กลไกทำให้ยินยอมพร้อมใจ (consent) นอกจากนี้ยังอธิบายโครงสร้างของสังคมของกรัมนี่ว่า เขาปฏิเสธวิธีการแยกโครงสร้างสังคมออกเป็นแบบหยาบๆ แต่ได้นำเอาแนวคิดทางสังคมวิทยาเข้ามาช่วยในการอธิบายโครงสร้างและกระบวนการทำงานของสังคมอย่างมีพลวัตมากขึ้น ซึ่งกรัมนี่ ได้อธิบายโครงสร้างและกลไกของสังคมไว้ว่า

1. ในมิติเศรษฐกิจ จะมีกลุ่มพื้นฐานต่างๆที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน
2. เพื่อให้การจัดการกับผลประโยชน์เป็นไปเพื่อกลุ่มของตน กลุ่มต่างๆจะพยายามส่งตัวแทนของตนเข้าไปสังกัดอยู่ในรัฐตามกลไกของสังคม
3. นอกเหนือจาก รัฐ ที่เป็นกลไกการปกครองแล้ว สังคมยังมีกลไกอีก 2 ชนิดที่ดำเนินการทางสังคม อย่างแรกคือ กลไกด้าน การปราบปราม เช่น กองทัพ , กฎหมาย เป็นต้น กลไกเหล่านี้ทำงานอยู่ในบริบทของสังคมการเมืองและมักใช้ความรุนแรงในการทำงาน อีกกลไกหนึ่งคือ กลไกด้านการครอบงำ ทางความคิด (Ideological Apparatus) ซึ่งได้แก่ ครอบครัว , โรงเรียน , ศาสนา, สื่อมวลชน เป็นต้น กลไกเหล่านี้ทำงานอยู่ในบริบทของประชาสังคม กลไกเหล่านี้จะไม่ใช้ความรุนแรงในการทำงาน
4. กริมซี กล่าวว่า ในขณะที่กลุ่มคนพื้นฐานที่ทำงานเกี่ยวข้องอยู่กับการผลิตโดยตรง เช่น กรรมกร นายทุน จะพยายามส่งตัวแทนเข้าไปยึดอำนาจรัฐหรือต่อรองกับรัฐ จะมีคนอีกกลุ่มเช่นชนชั้นกลางที่ไม่ได้ทำงานอยู่กับการผลิตโดยตรง โดยทำงานอยู่ตามกลไกรัฐทั้งสองประเภท ดังนั้นเมื่อคนกลุ่มใดสามารถเข้าครอบครองอำนาจรัฐได้ ก็จะใช้กลไกรัฐดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ภาพของสังคมที่กริมซีได้วาดร่างขึ้นมาจะมีลักษณะเคลื่อนไหวเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ไม่มีคนกลุ่มใดจะสามารถยึดครองอำนาจรัฐอย่างผูกขาดอยู่ได้ตลอดเวลาโดยปราศจากการท้าทายจากกลุ่มอื่นๆแม้แต่ในสถาบันสังคมและกลไกรัฐแต่อย่างก็จะมีตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ เข้าไปช่วงชิงพื้นที่อยู่ตลอดเวลาเช่นกัน เช่น หากเราวิเคราะห์พื้นที่ในหน้าของสื่อมวลชนในข่าวโทรทัศน์ คอลัมน์บุคคล ฯลฯ ก็จะพบตัวแทนจากกลุ่มสังคมต่างๆพยายามใช้เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของตน

แนวคิดพื้นฐานของกริมซี (กาญจนา แก้วเทพ 2541:81-95) ได้กล่าวถึง การครอบครองความเป็นเจ้าอุตสาหกรรม หรือ อำนาจนำ (Hegemony) โดยให้คำนิยามของคำว่า Hegemony ใน 2 มิติ คือ

1. Political Hegemony อันหมายถึงการสถาปนาระบบการเมืองระบบหนึ่งให้กลายเป็นระบบหลักของสังคม
2. Cultural Hegemony อันหมายถึงการสถาปนาระบบคิด ระบบวัฒนธรรมอันหนึ่งให้กลายเป็นระบบคิดหลักและวัฒนธรรมหลักของสังคม

การดำเนินการเพื่อครอบครองความเป็นเจ้าทั้งด้านการเมืองและด้านวัฒนธรรมนั้น มีบทบาทเกี่ยวข้องกับแนวคิดอื่นๆของเขาคือ

- มีบทบาทสำคัญในการสร้าง กลุ่มทางประวัติศาสตร์ (Historical bloc) กล่าวคือ กลุ่มทางประวัติศาสตร์นี้ ทรัมซีใช้เพื่อ อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่าง เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิธีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนหรือไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคม ที่แสดงกระบวนการเชื่อมประสาน ของภาวะ เอกภาพอันเป็นผลมาจากปฏิบัติการ (dialectical unity) ระหว่าง ฐานเศรษฐกิจกับโครงสร้างส่วนบน ระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติการและระหว่างปัญญาชนกับมวลชน ซึ่ง กลุ่มทางประวัติศาสตร์นี้ จะเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจ กระบวนการสถาปนาอำนาจนำ ของกลุ่มที่มีบทบาทหลักในสังคม ทั้งนี้การทำความเข้าใจกระบวนการสถาปนาอำนาจนำผ่าน กลุ่มทางประวัติศาสตร์ ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างทำความเข้าใจ และ ข้อจำกัดในการสถาปนาอำนาจนำ อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในกระบวนการนำเสนอ ยุทธศาสตร์ การชิงอำนาจกลับคืนมาของกลุ่มที่ตกอยู่ในบทบาทรองด้วย (ซินิดา ชิตบัณชิตย์ 2547:15-16) ดังนั้น การสร้างกลุ่มทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญ เพราะกลุ่มที่เป็นแกนกลางจะต้องสามารถ Hegemonize กลุ่มอื่นๆให้ได้เสียก่อน จึงจะได้รับความร่วมมือและสมานฉันท์จากกลุ่มอื่นๆ และชนชั้นอื่นๆมาดำเนินการเปลี่ยนแปลงสังคมได้
- เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรม ดังที่กล่าวไปแล้ว ซึ่งการแย่งชิงพื้นที่ดังกล่าวนี้ ต้องมีลักษณะรอบด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง จริยธรรม และวัฒนธรรม
- มีแต่กลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการทำให้อื่นยอมรับอย่างเห็นค้อยตามด้วยแบบสมัครใจ จึงสามารถสถาปนาตัวเองเป็นกลุ่มผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้

สำหรับการปฏิบัติการเพื่อ Hegemonize นั้น อาจจะถูกประกอบด้วยปฏิบัติการทางวาทกรรม เช่น การใช้คำอธิบาย การอบรมสังคม การเผยแพร่แนวคิดผ่านสื่อต่างๆ การโฆษณาชวนเชื่อ ฯลฯ และปฏิบัติการที่เป็นการลงมือดำเนินการในรูปของการกระทำ หรือกิจกรรม เช่น การทำบุญกุศลของบรรดานายทุน การทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ทั้งหลาย ในการปฏิบัติการทั้ง 2 ประเภทนี้ กลุ่มคนที่ทรัมซีเรียกว่า ปัญญาชน (Intellectual) จะมีบทบาทเป็นพิเศษสำหรับการ

ปฏิบัติการเพื่อ Hegemonize ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่อีก รูปแบบหนึ่ง ที่แตกต่างไปจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคเดิม

จากแนวคิดอำนาจนำ (Hegemony) ของ กรั่มสกี ที่ได้เสนอไปนั้นจะเห็นได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่เป็นผลผลิตของประชาสังคมที่ทำการต่อสู้ในบริบทของความคิดภายในภาคสังคม หรือ ประชาสังคม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาผลประโยชน์ ของแต่ละฝ่ายไว้ ฝ่ายที่ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดโครงสร้างองค์กรในประชาสังคมได้ฝ่ายนั้น ก็จะมีฐานะอำนาจนำ และการที่จะมีฐานะอำนาจนำได้นั้น จะต้องดำเนินการเพื่อครอบครองความเป็นเจ้าด้านการเมือง และ วัฒนธรรม กล่าวคือ

1. มีการสร้างกลุ่มทางประวัติศาสตร์
2. ทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ , การเมือง , จริยธรรมและวัฒนธรรม
3. ทำให้กลุ่มอื่นๆในประชาสังคม ยอมรับ และมีความเห็นคล้อยตามด้วยความสมัครใจ

ฉะนั้นการสร้างให้เกิดอำนาจนำได้นั้น อาจทำได้โดย การใช้คำอธิบาย , การอบรมสังคม , การเผยแพร่แนวคิดผ่านสื่อต่างๆ หรือ การโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทหลักในการดำเนินการนั้น คือ ปัญญาชน(Intellectual) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

(2.5) เปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่

กาญจนา แก้วเทพ (2539:270) กล่าวถึง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เป็นขบวนการที่แตกต่างไปจากขบวนการเรียกร้องของชาวนา , ชนชั้นกรรมาชีพ ในแบบเดิม แต่เป็นขบวนการที่เรียกร้องในเรื่องสิทธิ เช่น ขบวนการสิทธิสตรี , ขบวนการต่อต้านนิวเคลียร์ , ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม, ขบวนการสันติภาพ เป็นต้น ซึ่งประกอบด้วย

1. กิจกรรมรวมหมู่ (Collective action) ที่สมาชิกทั้งหมดเข้าใจร่วมกัน
2. ผู้เข้าร่วมมีผลประโยชน์ร่วม (Common interest)
3. มีเอกลักษณ์ร่วมกัน

ขบวนการเหล่านี้มีหลากหลายประเด็น แต่มีจุดร่วม 3-4 ประการ คือ

1. เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีอิสระ ในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง
2. ขบวนการเหล่านี้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ ชีตจำกัด , จุดอ่อนของรัฐ , ระบบราชการ
3. ขบวนการเหล่านี้ตั้งคำถาม และแสดงความสงสัยต่อแนวคิดเรื่องความก้าวหน้าที่มีติเดียวคือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
4. เป็นขบวนการที่คำนึงถึงเรื่องคุณภาพชีวิตมากขึ้น

Scott (1990:16-17) (อ้างในศิริพร โคตะวินันท์ 2543) การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่ามีจุดเน้นที่การเมืองแบบผลประโยชน์ เช่น ขบวนการแรงงาน จะมีการเรียกร้องเพื่อต่อรองผลประโยชน์กับนายจ้าง กระบวนการทางการเมืองเน้นสิทธิของพลเมือง แต่การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เน้นอยู่ที่พื้นที่ทางวัฒนธรรม จุดมุ่งหมายอยู่ที่การระดมมวลชนของประชาสังคม ไม่ใช่เพื่อเข้าไปยึดกุมอำนาจรัฐ ขบวนการแนวนี้มีตำแหน่งแห่งที่ภายใต้ประชาสังคมมีความสนใจต่อต้านรัฐน้อย จุดมุ่งหมายของขบวนการอยู่ที่การป้องกันประชาสังคมจากการเติบโตของรัฐเทคนิครต นัยสำคัญเกี่ยวกับปรากฏการณ์สังคมระดับกว้างเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ ซึ่งสะท้อนผลทั้งหมดของสังคม กิจกรรมจะเป็นการสร้างนิยามใหม่ให้ความสัมพันธ์ภายในขบวนการทางสังคมและขยายความสัมพันธ์ ขบวนการแบบนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงผ่านการเปลี่ยนค่านิยมและพัฒนาทางเลือกของอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตและสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ทางสังคม

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร (2545 : 1-12) กล่าวว่าลักษณะร่วมของขบวนการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ มีการสร้างวัฒนธรรมในการต่อต้าน/ขัดขึ้น โดย

- ใช้วิธีการสันติวิธี หรือไม่ใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวเรียกร้อง
- การเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ไม่ต้องการแย่งชิงอำนาจของรัฐ
- ใช้สิทธิการไม่เชื่อฟังรัฐในการเคลื่อนไหว
- ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เกิดจากการมีส่วนร่วม เช่นภาคประชาสังคม
- การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ โดยมากมักเรียกร้องเรื่องสิทธิมนุษยชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้ศึกษาพอจะสรุปได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ มีความแตกต่างกับ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่าในประเด็นต่างๆดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่า-ใหม่

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม	แบบเก่า	แบบใหม่
1. สภาพสังคม	ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่อยู่ที่ นายทุนและรัฐ	สภาพสังคมและวัฒนธรรมมีความหลากหลาย
2. เงื่อนไขที่ทำให้เกิด	ความล้มเหลวของระบบทุนนิยม กล่าวคือ ขนชั้นกรรมมาชีพถูกพวกนายทุนเอาเปรียบและกดขี่ ชูดรีด	ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ กล่าวคือ ประชาชนไม่ได้มีสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริงในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่
3. เป้าหมาย	แย่งชิงอำนาจรัฐ เพื่อครอบครองปัจจัยการผลิต หรือ เปลี่ยนระบบการปกครอง เพื่อปลดปล่อยขนชั้นกรรมมาชีพ	ไม่ต้องการแย่งชิงอำนาจรัฐ แต่ต่อต้านการครอบงำจากอำนาจรัฐ, อำนาจตลาด เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และ ความเท่าเทียมด้าน สิทธิมนุษยชน
4. กระบวนการ / วิธีการ	มีการรวมตัวกันเรียกร้องเพื่อโค่นล้มอำนาจรัฐ ซึ่งโดยมากมักเกิดความรุนแรง	กระบวนการจะเป็นแบบสันติวิธี โดยใช้สิทธิการไม่เชื่อฟังรัฐ มีการสร้างเครือข่าย เช่น ภาคประชาสังคม
5. คนที่เข้าร่วม	ขนชั้นกรรมมาชีพหรือผู้ใช้แรงงานที่ถูกกดขี่	เป็นกลุ่มคนที่มาจากหลากหลายขนชั้นโดยมากมักเป็นขนชั้นกลาง

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น สามารถนำมาใช้ในการกำหนดประเด็นวิจัย คือ (รายละเอียดประเด็นคำถาม อ่านเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก)

1. เงื่อนไขที่ทำให้กรีนพีซ เข้ามาตั้งสาขาในประเทศไทย โดยศึกษา บริบททาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สถานการณ์สิ่งแวดล้อม และการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยช่วงทศวรรษที่ผ่านมา รวมถึงการเข้ามาของกรีนพีซในประเทศไทย
2. กระบวนการ วิธีการ กลยุทธ์ในการเคลื่อนไหว โดยจะศึกษา
 - 2.1 การสร้างพื้นที่สาธารณะ ที่ทำผ่านกระบวนการ สร้างความเชื่อชุดใหม่ การให้ความรู้ การสร้างให้เกิดความตื่นตัว และ การลดความชอบธรรมของระบบ รวมถึง การฉีกกำลังจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อเกิดการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม
 - 2.2 การสร้างอำนาจนำ โดยการสร้างกลุ่มทางประวัติศาสตร์ การทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด ทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึง การทำให้กลุ่มเกิดความเห็นคล้อยตามด้วยความสมัครใจ